A támogatással megvalósított projekt általánosítható tapasztalatai

TANULMÁNY

TOP-5.3.1-16-BK1-2017-00017
„Helyi identitás és kohézió erősítése a Bácsbokodi konzorciumban”

A TOP-5.3.1-16 felhívás 3.8. pontjában előírt fenntartási kötelezettség teljesítéséhez készült szakmai tanulmány.

1. A tanulmány célja, alapja és értelmezési kerete

A tanulmány célja nem a megvalósult rendezvények teljes körű, időrendi felsorolása, hanem a projekt közösségfejlesztési megközelítéséből, a hat településen megvalósított tevékenységekből és a projektet követően dokumentált gyakorlatokból levonható, más települések számára is alkalmazható tanulságok összegzése. A megállapítások alapját a felhívás, a 17 oldalas eredeti szakmai beszámoló és a 62 oldalas, 2026 áprilisában lezárt kibővített szakmai anyag képezi.

Az elemzés külön kezeli (a) a támogatott megvalósítási szakasz tevékenységeit, (b) a későbbi időszakban bemutatott, közösségi folyamatok továbbélését illusztráló eseményeket, és (c) az ezekből szakmai következtetésként levonható, általánosítható tanulságokat. A későbbi programok bemutatása önmagában nem bizonyítja, hogy azok a támogatásból valósultak meg, illetve kizárólag a projektnek tulajdoníthatók.

2. A projekt rövid bemutatása

A projekt 2018 decemberében 43 326 087 Ft támogatásban részesült. A konzorciumot Bácsbokod, Bácsborsód, Madaras, Rém, Mátételke és Felsőszentiván önkormányzatai alkották. Az alapvető cél olyan önszerveződő helyi közösségek támogatása volt, amelyek a támogatási időszak után is képesek közösségi tevékenységeket fenntartani, miközben erősödik a helyi identitás és a társadalmi kohézió.

Konzorciumi tag	A szakmai anyagban szereplő támogatás
Bácsbokod	19 774 561 Ft
Bácsborsód	2 170 160 Ft
Madaras	5 006 780 Ft
Rém	2 447 231 Ft
Mátételke	1 180 235 Ft
Felsőszentiván	12 747 120 Ft

A program szakmai vezető és közösségfejlesztő bevonásával zajlott. A településeken közösségi információs pontok jöttek létre. A helyi közösségi infrastruktúrát a célokhoz illeszkedő eszközök is segítették: többek között laptopok, rendezvénysátrak, fénymásoló, hangtechnika és ülőgarnitúrák.

3. A közösségi szükségletekből kiinduló tervezés tapasztalatai

A projektben a közösségi interjúkat közösségi beszélgetések, majd a teljes lakosság megszólítására törekvő kérdőíves felmérés követte; a felmérés kiértékelése 2019 márciusában történt meg. Az eredményekre támaszkodva településenként helyi cselekvési tervek és rendezvénynaptárak készültek. A részvételi fórumok a felmerülő kérdések megvitatását és a tervek aktualizálását szolgálták.

Az első általánosítható tapasztalat, hogy a közösségi programok megalapozását célszerű a lakosság által érzékelt szükségletekkel kezdeni, nem pedig kész rendezvénylistából kiindulni. Az interjú alkalmas az egyéni motivációk és helyi szereplők feltárására; a felmérés szélesebb visszajelzést ad; a közösségi beszélgetés és fórum pedig közös döntéssé és cselekvési iránnyá formálhatja az információt.

Második tanulság, hogy a cselekvési terv nem egyszeri adminisztratív dokumentumként hasznos, hanem felülvizsgálható munkatervként. A hat település közös módszertani keretben, de külön helyi tervvel dolgozott: ez lehetőséget teremtett a térségi koordináció és a települési sajátosságok együttes érvényesítésére.

4. A helyi tudás és értékek közösségi erőforrássá alakítása

4.1. Tankatalógusok és tanulókörök

Mind a hat településen elkészült a helyi tudást, tapasztalatokat és érdeklődési köröket feltáró tankatalógus. Ezekre épülve 2019 végén tanulókörök indultak. Bácsbokodon például Paverpol textilművészeti foglalkozások zajlottak; Rémen a kézműves alkotásokból 2021-ben kiállítás készült. A későbbi időszakban Bácsbokodon vesszőfonó, quilling-, majd horgolószakkör működését, Felsőszentiványon gyöngyfűző és kosárfonó szakkört is dokumentáltak.

Általánosítható tanulság: a településen meglévő, sokszor informális tudás láthatóvá tétele alacsony belépési küszöbű, rendszeres közösségi alkalmakat alapozhat meg. A közös alkotás egyszerre szolgálja a készségátadást, a társas kapcsolatok építését és a résztvevők kompetenciaélményét. A kiállítás pedig a szűk tanulókör eredményeit a tágabb lakosság számára is hozzáférhetővé teszi.

4.2. Helytörténeti kutatás és értékőrzés

Bácsbokodon 2020-ban 252 oldalas, 487 archív felvételt bemutató, hét fejezetbe rendezett falukönyv készült a település 1945 előtti emlékeiről. Rémen „Régen Rémen képekben” címmel állítottak össze közösségi emlékezetet őrző kötetet. Madarason a katolikus templom történetének kutatása levéltári és könyvtári forrásokat, valamint lakossági fényképeket és visszaemlékezéseket kapcsolt össze; a kutatást könyvbemutató és kiállítás követte. Bácsborsódon és Madarason 2021-ben települési értékeket bemutató kiadvány készült.

Általánosítható tanulság: az értékfeltárás akkor válik közösségfejlesztéssé, ha nem kizárólag szakértői adatgyűjtés, hanem a helyi lakosok dokumentumokat, történeteket és képeket szolgáltató, értelmező közreműködésére épül. A létrejövő kötet vagy kiállítás tartós, újrahasznosítható közösségi produktum, amely az oktatásban és további programokban is felhasználható.

5. Hagyományőrzés és nemzetiségi identitás

A projekt kiemelt sajátossága a bácskai települések többnemzetiségű kulturális örökségének megjelenítése. Bácsbokodon a Préló hagyományának felelevenítése, a bunyevác táncok és vallási hagyományok gyűjtése; Bácsborsódon a német nemzetiségi tánccsoport közreműködése; a népismereti táborban pedig a német néptánc, népviselet és népszokások bemutatása mind ezt a célt szolgálta. A kibővített anyag 2024–2026 között további Prélókat, valamint bácsbokodi svábbált is dokumentál.

A helyi hagyományok újraértelmezése egyszerre erősítheti az idősebb korosztály tudásának megbecsülését és a fiatalabbak bekapcsolódását. A többnemzetiségű örökség bemutatása akkor működik befogadóan, ha a programok nem csupán az adott hagyomány hordozóinak szólnak, hanem nyitottak a teljes települési közösség felé.

6. Generációk közötti kapcsolatok és településközi együttműködés

A 2019. július 29. és augusztus 2. közötti ötnapos népismereti táborban a konzorcium területéről 20 iskolás gyermek vett részt. A hagyományismereti és kézműves foglalkozásokat helyismereti kirándulások egészítették ki, többek között a Gemenc térségébe és a bácsbokodi tanösvényhez. A Felsőszentivánon és Rémen 2019-ben megszervezett szomszédünnepek a települések lakosainak kölcsönös megismerését célozták.

A kibővített szakmai anyag későbbi példái között szerepel a felsőszentiváni Felvidéki találkozó, a rémi népzenei találkozó, a bácsbokodi szomszédolás és a több település intézményeit összekapcsoló gyermekrajz-kiállítás. E példák arra utalnak, hogy a helyi közösségépítés kiterjeszthető településközi kapcsolatokra is.

Általánosítható tanulság: a közös tevékenység, fellépés, alkotás vagy vendéglátás hatékonyabb kapcsolódási alkalmat kínálhat, mint a pusztán tájékoztató jellegű esemény. A generációk és települések közötti együttműködéshez jól azonosítható közös téma és helyi szervezői felelősség szükséges.

7. Nyilvánosság, közösségi bemutatás és intézményi partnerség

A helyi információs pontok, kiállítások, kiadványok és települési kommunikációs felületek többféle elérési csatornát biztosítottak. Madarason 2021-ben két alkalommal, egyenként 1600 példányban jelent meg a Madarasi Hírek; a későbbi időszakból újabb lapszám szerepel a dokumentációban. Bácsbokodon a Meizl Ferenc Művelődési Ház és Könyvtár a Nemzeti Művelődési Intézettel működött együtt a szakköri tevékenységekben, Rémen pedig a könyvtár és az óvoda közösen rendezett kiállításokat.

Tanulság: a közösségi eredmények nyilvános bemutatása önmagában is fejlesztő hatású lehet, mert elismerést ad az aktív résztvevőknek, és megszólíthat olyan lakosokat, akik még nem kapcsolódtak be. A kulturális, oktatási, civil és önkormányzati szereplők közötti együttműködés csökkentheti az egyetlen szervezőtől való függést.

8. A fenntartási időszakból levonható tapasztalatok

A kibővített szakmai anyag 2023–2026 közötti példái – így a bácsborsódi nyárbúcsúztatók és falunapok, a rémi kiállítások és közösségi foglalkozások, a felsőszentiváni Házasság hete kiállítások és kézműves programok, a bácsbokodi szakkörök és Pünkösdi Napok, valamint a madarasi közösségi rendezvények – a helyi közösségi élet folyamatosságát mutatják be.

Különösen figyelemre méltó a Felsőszentivánon 2025-ben elindított, majd 2026-ban ismét megrendezett Házasság hete kiállítás, amelynél a szakmai anyag a lakossági érdeklődést és az ismétlésre vonatkozó igényt is rögzíti. Bácsborsód esetében a korábbi közösségi felmérésben megjelenő gasztronómiai és hagyományőrző igények, valamint a későbbi nyárbúcsúztató alkalmak közötti tematikus kapcsolat szintén jól követhető.

A folytatás bizonyítékaként a konkrét, dátummal és szervezővel dokumentált példák használhatók; ugyanakkor a rendelkezésre álló anyag nem tartalmaz minden településre egységes résztvevőszám-idősort, utánkövetéses kérdőívet vagy oksági hatásvizsgálatot. Ezért a tartós társadalmi kohézió mértékét számszerűen nem lehet megállapítani. Mátételke esetében a rendelkezésre álló szövegben kevesebb külön nevesített későbbi program található; ebből önmagában nem következik a helyi tevékenységek hiánya.

9. Nehézségek, korlátok és alkalmazkodási megoldások

A források alapján az egyik legfontosabb külső nehézség a koronavírus-járvány miatti közösségi korlátozás volt. A rémi kézműves kiállítást előbb helyi televízión keresztül mutatták be, és csak később lehetett személyesen megtekinteni. A felsőszentiváni 2022-es farsangi rendezvény beszámolója arra is kitér, hogy a járvány utáni első közösségi alkalmakon a lakosok egy része még óvatosan vett részt.

Ebből az a tanulság adódik, hogy a közösségfejlesztéshez rugalmas formátumokra van szükség: szükség esetén a bemutatás áttehető online vagy helyi médiába, a személyes közösségi alkalmak pedig fokozatosan újraindíthatók. A részvételi adatok gyűjtését a szervezésbe előre be kell építeni: a felsőszentiváni beszámoló külön jelzi, hogy a tényleges részvétel és az aláírt jelenléti ív nem fedte teljesen egymást.

További általános működési kockázat a programok egy-egy aktív személytől való függése, a finanszírozás kifutása, valamint a közösségi eredmények dokumentálásának egyenetlensége. Ezeket a jelen források nem minden esetben nevezik konkrétan megvalósult problémának; a tanulmány ezért megelőzendő kockázatként kezeli őket.

10. Más települések számára átadható jó gyakorlatok

Lakossági igényből közösségi program

Interjú → kérdőíves felmérés → közösségi beszélgetés → helyi cselekvési terv → rendszeres felülvizsgálat. A módszer megakadályozhatja, hogy a programkínálat elszakadjon a helyi igényektől.

Tankatalógusból rendszeres tanulókör

A helyi tudásgazdák feltérképezése után kis létszámú, ismétlődő foglalkozások indíthatók, amelyek nyilvános kiállítással zárhatók.

Lakossági emlékezetből közös kiadvány

Régi fotók, visszaemlékezések és dokumentumok közös gyűjtése, szakmai rendszerezése, majd nyilvános bemutatása tartós helyi értéket hozhat létre.

Hagyományból befogadó találkozási alkalom

A nemzetiségi és helyi ünnepek újraélesztésekor érdemes a gyermekek, családok, idősek és szomszédos települések részvételét egyaránt megtervezni.

Intézményközi programlánc

Könyvtár, művelődési ház, óvoda, iskola, civil szervezetek és önkormányzat együttműködése révén egy szakkör, pályázat vagy kiállítás több célcsoportot is elérhet.

Rugalmas nyilvánosság és dokumentálás

A személyes rendezvény mellett kiadvány, honlap és helyi média használható; minden programnál érdemes rögzíteni a célt, szervezőket, időpontot, elérést, részvételt és tanulságot.

11. Javaslatok a közösségi eredmények hosszú távú megőrzéséhez

A konzorciumi tapasztalatok alapján célszerű a települési cselekvési tervek időszakos áttekintése, a közösségi programok felelőseinek és partnereinek nyilvántartása, a helyi tudás- és értéktárak frissítése, valamint az események egyszerű, összehasonlítható dokumentálása. Hasznos lehet évente rövid, településenként egységes értékelés készítése a megvalósult alkalmakról, résztvevői visszajelzésekről, új önkéntesekről és a következő időszak igényeiről.

A közösségfejlesztési módszerek átadása más önkormányzatoknak nem kizárólag a rendezvények lemásolását jelenti. Az átadható elem elsősorban a folyamat: a helyi szükségletek feltárása, az emberek bevonása a tervezésbe, a helyi tudás aktivizálása, a nyilvános bemutatás és a rendszeres közös értékelés.

12. Összegzés

A hattelepüléses projekt legfontosabb általánosítható tapasztalata, hogy a helyi identitás és a közösségi kohézió erősítésének alapja a lakosság tényleges bevonásával megvalósított, egymásra épülő folyamat. A felmérésekből és közösségi beszélgetésekből kiinduló tervezés, a tankatalógusokra épülő tanulókörök, a közös értékfeltárás, a hagyományőrző és településközi alkalmak, valamint a helyi nyilvánosság fejlesztése egymást erősítő elemekként jelentek meg.

A 2023–2026 közötti szakmai dokumentáció számos példával szemlélteti a közösségi aktivitás folytatódását és új programformák kialakulását. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a program hozzájárulásának iránya szakmailag értelmezhető, de a teljes hosszú távú hatás számszerű és kizárólagos igazolása nem lehetséges. A modell leginkább azoknak a kistelepüléseknek lehet hasznos, amelyek saját hagyományaikra, intézményeikre és aktív lakosaikra támaszkodva kívánnak tartós közösségi folyamatokat szervezni.

13. Részletes esettanulmányok és az átadható módszertani tanulságok

13.1. Bácsbokod: a közösségi emlékezet közkinccsé tétele

A bácsbokodi falukönyv elkészítése során a helyi lakosok személyes gyűjteményeiből és visszaemlékezéseiből állt össze a település 1945 előtti korszakát bemutató anyag. A szakmai beszámoló szerint a szerkesztők 487 fényképet válogattak hét tematikus fejezetbe; az eredmény 252 oldalas kötet lett. A módszer értéke nem pusztán a kiadvány létrejötte, hanem a közösségi adatgyűjtés: a magángyűjteményekben őrzött emlékek közös örökséggé váltak.

Általánosítható tanulság, hogy a helytörténeti munka bevonási eszköz is lehet. Az idősebb lakosok tudása, a családi fotók és az egyéni történetek a közösségi párbeszéd kiindulópontjai. A hasonló kezdeményezéseknél célszerű előzetesen meghatározni a gyűjtés témáit, a források kezelésének és a képek felhasználásának szabályait, valamint a visszakereshető archiválás módját.

A 2021-ben bemutatott bácsbokodi szellemi kulturális örökség-feltárás két eltérő műfajt kapcsolt össze: a nemzetiségi táncok koreográfiájának közösségi bemutatását és a háromnemzetiségű település vallási hagyományainak írásos dokumentálását. Ez azt példázza, hogy az örökség egyszerre lehet élő, előadható tudás és tartósan megőrizhető dokumentum.

13.2. Bácsbokod: a Préló mint élő hagyomány

A 2020 elején megszervezett bácsbokodi Préló a hagyományőrzést a közösségi részvétellel kapcsolta össze. A szakmai beszámoló a fonóhoz kötődő, generációkat összekapcsoló szokásként mutatja be a Prélót; a rendezvényen hagyományos viseletek, tárgyak és fellépések jelentek meg, a zenés együttlét pedig alkalmat adott a személyes találkozásokra.

Az eset általánosítható értéke abban áll, hogy a hagyomány nem kizárólag színpadi bemutatóként jelent meg. A tárgyi emlékek kiállítása, a közösségi szereplők fellépése és a közös részvétel egymást erősítették. Más településeken a helyi ünnepek akkor szolgálják leginkább a közösségfejlesztést, ha a lakosok nem csak nézők, hanem gyűjtők, szervezők, szereplők és tudásátadók is lehetnek.

13.3. Madaras: helytörténeti kutatás és többféle forrás összekapcsolása

A madarasi római katolikus templom történetének feltárásakor levéltári, könyvtári és helyi lakossági forrásokat dolgoztak fel. A régi fényképek, iratok és szóbeli közlések együttes értelmezése után a kötet bemutatóját magában a templomban tartották, a kapcsolódó egyháztörténeti kiállítás pedig a plébánián nyílt meg. A választott helyszín a dokumentált örökséget közvetlenül összekötötte annak eredeti környezetével.

Az átadható gyakorlat lényege a források egymást ellenőrző és kiegészítő használata, valamint az eredmények nyilvános, közérthető visszaadása. Különösen fontos, hogy a kutatásba bevont lakosok ne csupán adatközlők legyenek: a bemutatók és kiállítások révén visszakapják a közös munkából született tudást.

A 2021-ben kiadott madarasi értékfeltáró kiadvány a település történetét, természeti és kulturális örökségét, civil szervezeteit és rendezvényeit is bemutatta; a képek többsége a helyiektől származott. A helyi fotóanyag bevonása a közösségi tulajdonosi szemléletet is erősítheti, bár ennek mértéke külön mérés hiányában nem számszerűsíthető.

13.4. Rém: a tanulókörtől a nyilvános kiállításig

Rémen a kézműves tanulókörök alkotásaiból 2021-ben „Kézműves Kreatív Kiállítás” készült. A bemutatott munkák között papírfonás, újrahasznosított anyagokból készített tárgyak, festett és hímzett alkotások szerepeltek. A járványhelyzet miatt a bemutatás először a helyi televízióban történt, majd a korlátozások enyhülése után a könyvtárban is megtekinthetővé vált.

Ez a példa két módszertani megállapítást támaszt alá. Egyrészt a tanulókörnek a közös tanuláson túl nyilvános bemutatkozási alkalmat is érdemes adni: ez elismeri a résztvevők munkáját és új érdeklődőket érhet el. Másrészt az akadályozott személyes találkozás idején a helyi média alternatív bemutatási csatorna lehet. A digitális megjelenés ugyanakkor nem helyettesíti teljesen a személyes kapcsolódást.

A kibővített szakmai anyag szerint Rémen 2024–2025-ben az óvodával és bölcsődével együttműködő rajz- és alkotáskiállítások is létrejöttek. A 2025. áprilisi húsvéti rajzpályázatra több környékbeli településről érkeztek munkák. A könyvtári tér így nem pusztán befogadó helyszínként, hanem intézmények és települések közötti kapcsolódási pontként is működött.

13.5. Felsőszentiván: új szokások építése meglévő kapcsolatokra

A kibővített szakmai anyag dokumentálja a 2025 februárjában elindított „Házasság hete” kiállítást, amelyhez a lakosok régi lakodalmi képeket, ruhákat és emlékeket adtak. A rendezvény 2026 februárjában ismét megvalósult, esküvői dekorációkkal, közönségszavazással és a régóta házasságban élő pár köszöntésével kiegészítve.

A példa megmutatja, hogy egy újonnan szervezett közösségi esemény is támaszkodhat régi, személyes emlékekre. Az első alkalom után érkező lakossági visszajelzés és a következő évi megismétlés a helyi igényekre történő reagálás példája. Az ismétlődés ténye dokumentált; a hosszú távú társadalmi hatás megállapításához azonban további adatokra lenne szükség.

A 2025. júniusi gyöngyfűző és kosárfonó kiállítás a szakköri munkák nyilvános bemutatásával egy elfeledett kézműves technika újrafelfedezését szolgálta. A hagyományátadás akkor a legerősebb, ha a résztvevő maga is elkészíthet egy tárgyat, majd munkáját megmutathatja a tágabb közösségnek.

13.6. Bácsborsód: a felmérés és a rendszeres közösségi alkalom kapcsolata

A kibővített szakmai anyag kifejezetten összekapcsolja a projekt előkészítése során végzett interjúk és közösségi felmérés eredményét a gasztronómiai és hagyományőrző rendezvények iránti igénnyel. A 2023–2025 közötti falunapi és nyárbúcsúztató programok visszatérő elemei a közös étkezés, a beszélgetés és a családok számára kínált programok voltak.

Az esetből nem az következik, hogy minden településen ugyanilyen rendezvényt kell tartani. A másolható elem az eljárás: előbb a helyi igényeket kell azonosítani, majd olyan alkalmat kialakítani, amelyen az emberek egymással is kapcsolatba kerülnek. A rendszeresség és a nyitott részvétel erősítheti az esemény közösségformáló szerepét.

13.7. Gyermekek és generációk: népismereti tábor mint összetett tanulási forma

A 2019. július 29. és augusztus 2. között szervezett ötnapos népismereti táborban a konzorcium településeiről húsz iskolás gyermek vett részt. A programban német néptánc, népdalok, népszokások, kézműves foglalkozások, térségi kirándulások és a bácsbokodi tanösvény megismerése szerepelt.

A tábor pedagógiai és közösségfejlesztési szempontból azért jelentős, mert a helyi identitást nem pusztán ismeretátadással, hanem mozgással, közös alkotással, helyszíni élménnyel és kortárskapcsolatokkal erősítette. Általánosítható megoldás az eltérő tanulási formák tudatos összekapcsolása és a települési határokon átnyúló gyermekcsoport szervezése.

14. A közösségfejlesztési modell működési logikája

Igényfeltárás

A közösségi interjúk, beszélgetések és kérdőívek egymást kiegészítő eszközök. Az interjú a személyes tapasztalatot, a kérdőív a szélesebb körben megfogalmazott igényeket, a beszélgetés pedig a közös értelmezést segíti. A három módszer együtt alkalmas arra, hogy ne kizárólag a már aktív szereplők szempontjai kerüljenek előtérbe.

Közös tervezés

A helyi cselekvési tervek és rendezvénynaptárak a felmért szükségletek és a megvalósítás közötti kapcsolatot teremtették meg. A részvételi fórumok feladata a tervek visszacsatolása és aktualizálása volt. Más települések számára fontos, hogy a cselekvési terv ne egyszeri adminisztratív termék, hanem felülvizsgálható munkadokumentum legyen.

Aktivizálás és kipróbálás

A tanulókörök, szomszédünnepek, kiállítások, táborok és hagyományőrző alkalmak különböző belépési lehetőséget kínáltak. Egy közösségben nem mindenkit ugyanaz a téma mozdít meg; a változatos, de egymáshoz kapcsolódó programkínálat ezért tudatos módszertani döntés lehet.

Nyilvános visszacsatolás

A falukönyvek, értékfeltáró kiadványok, helyi sajtótermékek, közösségi kiállítások és információs pontok láthatóvá tették az eredményeket. A nyilvánosság nem csupán tájékoztatás: lehetőség arra is, hogy újabb lakosok kapcsolódjanak be, javítsák vagy kiegészítsék a közös tudást.

Fenntartás és intézményesülés

A kibővített szakmai anyag 2023–2026 közötti példái arra utalnak, hogy több helyen tovább éltek a közösségi rendezvények, szakkörök és kiállítások. Ugyanakkor az egyes események folytatása önmagában nem bizonyítja, hogy minden eredeti projekttevékenység változatlan formában fennmaradt. A fenntartás értékelésében ezért a dokumentált tevékenységeket és a következtetéseket külön kell kezelni.

15. Korlátok, kockázatok és a tapasztalatok értelmezhetősége

A két szakmai anyag elsősorban tevékenységeket, helyszíneket, programokat és kvalitatív visszajelzéseket rögzít. A dokumentáció alapján jól azonosíthatók a bevonás formái és a létrejött közösségi termékek; ugyanakkor nem áll rendelkezésre egységes, valamennyi településre kiterjedő előtte–utána hatásvizsgálat. Ezért a helyi identitás vagy társadalmi kohézió mértékének számszerű növekedése nem állítható.

A hat település eltérő intézményi, kulturális és közösségi adottságokkal rendelkezik. Az általánosíthatóság ezért elsősorban a módszerekre – a helyi igények feltárására, a lakosok bevonására, a programok közös tervezésére és a nyilvános bemutatásra – vonatkozik, nem egy-egy konkrét rendezvény automatikus átvételére.

A személyes részvételt korlátozó járványhelyzetre adott rémi televíziós bemutatás azt mutatja, hogy a folyamatok rugalmasan alakíthatók. Ugyanakkor a digitális vagy közvetített formák elérése és hatása eltérhet a személyes részvételétől; a célcsoport elérését minden csatornán külön célszerű mérni.

A projekt támogatási összege és a települések közötti forrásmegosztás dokumentált, de a rendelkezésre álló szakmai anyagokból önmagukban nem vezethető le az egyes közösségi beavatkozások költséghatékonysága. Ilyen állításhoz programonkénti költség- és részvételi adatok szükségesek.

16. Gyakorlati ajánlások hasonló térségi projektekhez

1. Egységes induló helyzetkép

Minden célterületen azonos alapstruktúrában dokumentálni a közösségi szereplőket, a meglévő programokat, a részvételi akadályokat és a helyi értékeket.

2. Visszacsatolható tervezés

A felmérés eredményét nyilvánosan ismertetni, majd közösen kijelölni a megvalósítható kezdeményezéseket, felelősöket és az értékelés időpontját.

3. Kis léptékű, ismételhető programok

A nagy események mellett rendszeres tanulóköröket, kiállításokat és közösségi beszélgetéseket fenntartani; ezek szervezési terhe gyakran jobban illeszthető a helyi kapacitásokhoz.

4. Helyi tudáshordozók bevonása

A tankatalógus és a személyes megszólítás segítségével felkutatni azokat, akik tudásukat, gyűjteményüket vagy szervezési tapasztalatukat megosztanák.

5. Közös térségi programok

A települések közötti találkozásokat úgy kialakítani, hogy a résztvevők megismerhessék egymás kulturális értékeit, és ne csak passzív közönségként legyenek jelen.

6. Egyszerű, ellenőrizhető monitoring

Programonként rögzíteni a dátumot, helyszínt, célcsoportot, résztvevőszámot, partnerségeket, visszajelzéseket és a következő lépést. Az adatok alapján később tényleges hatásvizsgálat is tervezhető.

7. Hozzáférhető dokumentumtár

A kiadványokat, beszámolókat és tanulmányokat a projektoldalon rendezett, letölthető formában közzétenni, és időszakosan ellenőrizni a hivatkozások működését.